

Archivariorum historicorumque magistra

Dr. Rani Boobally

Archivarium historicorumque magistra

Történeti tanulmányok Bak Borbála tanárnő
70. születésnapjára

SZERKESZTETTE

Kádár Zsófia
Lakatos Bálint
Zarnóczy Áron

Magyar Levéltárosok Egyesülete
Budapest, 2013

A Magyar Levéltárosok Egyesülete kiadványai 13.

A kötet az NKA támogatásával jelent meg.

A kötet kereskedelmi forgalomban nem kapható.

Az ünnepelt fényképét Várhelyi Klára (Róma) készítette.
A kötetben szereplő térképeket Nagy Béla (MTA BTK TTI) rajzolta.
A borító és a tördelés Abinéri Gábor munkája.

A borítón a közölt tanulmányokhoz tartozó képek részletei láthatók.

ISBN 978-963-87475-3-2

© A tanulmányok szerzői, 2013

Fotó © Várhelyi Klára, 2013

Szerkesztés © Kádár Zsófia, Lakatos Bálint, Zarnóczki Áron, 2013

Képmelléklet © a tanulmányok szerzői, 2013

Kiadja a Magyar Levéltárosok Egyesülete

www.leveltaros.hu

Felelős kiadó: Tyekvicska Árpád, elnök és Décsey Sándor, titkár

A nyomdai munkálatokat a Kódex Könyvgyártó Kft. végezte.

Felelős vezető: Marosi Attila

Minden jog fenntartva.

Printed in Hungary

Tartalom

Köszöntő (KENYERES ISTVÁN)	11
Tabula gratulatoria	15
Előszó (KÁDÁR ZSÓFIA, LAKATOS BÁLINT, ZARNÓCZKI ÁRON)	19
Rövidítésjegyzék	21
 I. TÖRTÉNETI FÖLDRAJZ, TÖRTÉNETI TOPOGRÁFIA, TÉRKÉPHASZNÁLAT	
BOLLÓK ÁDÁM: Magángondolatok temető, település és településtörté- net viszonyáról a 10–11. századi Kárpát-medencében	25
<i>Private Thoughts on the Relation between Cemetery, Settlement and Settlement History of Carpathian Basin in 10–11th centuries</i>	69
CSUKOVITS ENIKŐ: Magyarország helye Kelet-Európában. A <i>Descriptio Europae Orientalis</i> országleírásai	71
<i>The Place of Hungary in Eastern Europe. The Country Descriptions of the Descriptio Europae Orientalis</i>	82
TÓTH KRISZTINA: Tata és környéke településeinek történeti földrajza a 14. században	83
<i>Historical Topography of Tata and Its Region in the 14th Century</i>	101
LAKATOS BÁLINT: Lázár deák <i>Tabula Hungariae</i> -jának (1528) helyrajza és a késő középkori úthálózat	103
<i>Settlements on Lazarus' Tabula Hungariae (1528) and Late Medieval Road Network</i>	128

TRINGLI ISTVÁN: Oremus. Egy hegyaljai dűlőnév jelentése	129
<i>Oremus. Bezeichnung eines Flurnamens aus der Hegyalja Region</i>	142
TÓTH GERGELY: Meddig terjed Magyarország? Történelmi jogok és politikai realitások küzdelme Bél Mátyás <i>Notitiájában</i>	143
<i>What's the Extent of Hungary? Conflict of Historical Rights and Political Realities in Mátyás Bél's Notitia</i>	163
KULCSÁR KRISZTINA: Landgraf Ádám gondolatai a magyarországi utak javításáról	165
<i>Adam Landgrafs Gedanken über die Verbesserung der Post-Straßen und anderer Hauptweege im Königreich Ungarn</i>	188
REISZ T. CSABA: Külföldi mérnökök a magyarországi kataszteri felméréseknél	189
<i>Foreign Surveyors at the Cadastral Surveys in Hungary</i>	215
TÖRÖK ENIKŐ: Néhány kataszteri irattípus	217
<i>Einige Katastralunterlagen</i>	235
BERTÉNYI IVÁN: A Badacsony-hegy fontosabb helynevei a 20. században	237
<i>Wichtigere Ortsnamen des Berges Badacsony im 20. Jahrhundert</i>	242

II. FORRÁSKIADÁS ÉS TÖRTÉNELEM

BESSENYEI JÓZSEF: <i>Litterae ad Cameram exaratae</i> . A Magyar Kamarához intézett levelek, különös tekintettel a magyar nyelvűekre	245
<i>Litterae ad Cameram exaratae. An die Ungarische Kammer geschriebene Briefe mit besonderer Rücksicht auf Briefe in ungarischer Sprache</i>	255
TUSOR PÉTER: Pázmány pápai bullái és palliuma. (Adatok az esztergomi érseki szék 1616. évi római konzisztoriális betöltéséhez)	257
<i>Die päpstlichen Bullen und das Pallium von Péter Pázmány, Erzbischof zu Gran (1616)</i>	275

FAZEKAS ISTVÁN: Homonnai Drugeth III. György (1583–1620) familiárisainak jegyzéke 1622-ből. Adalék Tállyai Pál pályájához	277
<i>Die Liste der Familiaren von György III. Drugeth von Homonna (1583–1620) aus dem Jahre 1622. Ein Beitrag zur Laufbahn von Pál Tállyai, Übersetzer der Historiarum de rebus Ungaricis libri</i>	292
KÁDÁR ZSÓFIA: Dallos Miklós győri püspök életútja és végrendelete (1630)	293
<i>Life Career and Testament (1630) of Miklós Dallos Bishop of Győr</i>	327
KALMÁR JÁNOS: A horvát végvidékre vonatkozó tervezet az 1670-es évekből	329
<i>Ein das kroatische Grenzgebiet betreffender Vorschlag aus den 1670-er Jahren</i>	343
 III. TÖRTÉNELEM ÉS TÖRTÉNETI SEGÉDTUDOMÁNYOK	
NAGY BALÁZS: Luxemburgi IV. Károly önéletrajza: szövegtani és forráskritikai megközelítések	347
<i>Autobiography of Charles IV of Luxemburg: Textual and Source Critical Approaches</i>	357
E. KOVÁCS PÉTER: Zsigmond király itáliai itineráriuma (1412–1414 és 1431–1433)	359
<i>Itinerary of King Sigismund of Luxembourg in Italy (1412–1414 and 1431–1433)</i>	389
KÖRMENDI TAMÁS: Dalmácia címere a középkori magyar királyok heraldikai reprezentációjában	391
<i>The Coats of Arms of Dalmatia as a Part of the Heraldic Representation of the Hungarian Kings in the Middle Ages</i>	408
PÁLFFY GÉZA: Rendkívüli források a horvát nemzeti szimbólumok történetéhez. Horvátország zászlajának legkorábbi ábrázolásai a 16–17. századból	409
<i>Extraordinary Sources for the History of Croatian National Symbols. The Earliest Portrayals of the Flags of Croatia from the 16th and 17th Centuries</i>	432

DRASKÓCZY ISTVÁN: Henri Pirenne (1862–1935) magyarországi recepciója az 1894 és 1945 közötti időszakban	433
<i>Die Rezeption von Henri Pirenne in Ungarn zwischen 1894–1945</i>	451

IV. INTÉZMÉNY- ÉS TÁRSADALOMTÖRTÉNET

ZSOLDOS ATTILA: Üres honor	455
<i>Empty honor</i>	476
LACZLAVIK GYÖRGY: Várdai Pál esztergomi érsek egyházfői tevékenységének vázlata	479
<i>An Outline of the Activity of Pál Várdai, Archbishop of Esztergom</i>	500
SZÖGI LÁSZLÓ: Hanyatlás és átalakulás. A magyarországi peregrináció Mohácstól a 16. század végéig	501
<i>Decline and Change. Hungarian Peregrination from the Battle of Mohács to the End of the 16th Century</i>	520
MOLNÁR ANTAL: A horvát–szlavón rendiség és az oszmán Szlavónia	521
<i>The Croatian–Slavonian Estate System and Ottoman Slavonia</i>	538
DOMINKOVITS PÉTER: Szolgabírák és járásaik Sopron vármegyében, a 16/17. század fordulóján	541
<i>Stuhlrichter und ihre Bezirke im Komitat Sopron/Ödenburg zur Wende des 16./17. Jahrhunderts</i>	564
KENYERES ISTVÁN: A félharmincad 1635–1638-ban	567
<i>Der Halbdreißigszoll, 1635–1638</i>	591
OBORNI TERÉZ – NAGY BÉLA: A hadviselés alól felmentett székely települések a 17. században	593
<i>Szekler Settlements Released from the Military Services in the 17th Century</i>	610

OROSS ANDRÁS: A magyarországi kamarák területi illetékessége a 17–18. század fordulóján	611
<i>Die für Ungarn zuständigen Kammern an der Wende vom 17. zum 18. Jahrhundert</i>	628
MIHALIK BÉLA VILMOS: Egyházi adatok a Jászságról Heinrich von Kageneck német lovagrendi komtur 1703. évi vizitációs jelentésében	629
<i>Ecclesiastical Data about Jazygia in the Visitation Report of Heinrich von Kageneck, Landkomtur of the Teutonic Order in 1703</i>	644
GÉRA ELEONÓRA: Don Thomaso Raspassani, a vízivárosi „magyar” vikárius leleplezése	645
<i>Die Enthüllung von Don Thomaso Raspassani, dem „ungarischen” Vikar von Wasserstadt Ofen (Buda)</i>	671
TUZA CSILLA: A céhes intézmény kereteinek bomlása: az 1761-es céhrendelet előzményei	673
<i>Die Auflösung der Rahmen der Zunftinstitution: die Prämissen der Zunftregelung 1761</i>	688
BORSODI CSABA: A herceg Esterházy-hitbizomány kismartoni uradalmának tisztviselői, alkalmazottai, szolgái 1770–1780 között	689
<i>The Officials, Personnel and Servants of the Eistenstadt/Kismarton Estate of the Prince Esterházy Entail (1770–1780)</i>	704
Bak Borbála munkásságának bibliográfiája (1961–2013) (összeállította: LAKATOS BÁLINT)	707
MELLÉKLET (képmelléklet Dominkovits Péter, Körmendi Tamás, Pálffy Géza és Török Enikő tanulmányaihoz)	I–XVI

Rövidítésjegyzék*

Levéltári és kéziratári források

MNL OL	Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (Budapest)
DL	Q szekció: Mohács előtti gyűjtemény, Diplomatikai Levéltár. – <i>Diplomatikai Levéltár. Collectio Diplomatica Hungarica. A középkori Magyarország levéltári forrásainak adatbázisa.</i> Szerk. Rácz György. Internetes kiadás (DL–DF 5.1), 2010.
DF	Q szekció: Mohács előtti gyűjtemény, Diplomatikai Fénygyűjtemény. – <i>Diplomatikai Fényképtár. Collectio Diplomatica Hungarica. A középkori Magyarország levéltári forrásainak adatbázisa.</i> Szerk. Rácz György. Internetes kiadás (DL–DF 5.1), 2010.
MTAKK	Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára (Budapest), Kézirattár
OSZKK	Országos Széchényi Könyvtár (Budapest), Kézirattár
ÖNB	Österreichische Nationalbibliothek (Wien), Handschriftensammlung
ÖStA	Österreichisches Staatsarchiv (Wien)
HHStA	Haus-, Hof- und Staatsarchiv
HKA	Allgemeines Verwaltungsarchiv, Finanz- und Hofkammerarchiv, Hofkammerarchiv
HFU	Hoffinanz Ungarn

* A rövidítésjegyzékben azokat a levéltári és kéziratári forrásokat, szakirodalmi tételeket és intézményneveket tüntettük fel, amelyeket több szerző is használt. Ezért a lábjegyzetekben és a tanulmányok végi bibliográfiákban csak a rövidítésüket tüntetjük fel, feloldásuk itt található.

Szakirodalom

- BAK 1997a BAK Borbála: *Magyarország történeti topográfiája. A honfoglalástól 1950-ig*. Budapest, 1997 (História könyvtár. Monográfiák 9/1.).
- BAK 1997b BAK Borbála: A koronaórség fizetetlensége. Thurzó Szaniszló nádor 1624. évi Zágráb szabad királyi városhoz küldött levele. In: *Miscellanea fontium historiae Europiae. Emlékkönyv H. Balázs Éva történészprofesszor 80. születésnapjára*. Szerk. KALMÁR János. Budapest, 1997, 89–106.
- CIH I–IV *Corpus juris Hungarici. Magyar törvénytár 1000–1895. Millenniumi emlékkiadás*. [I.] 1000–1526. évi törvénczikkék. [II.] 1526–1608. évi törvénczikkék. [III.] 1608–1657. évi törvénczikkék. [IV.] 1657–1740. évi törvénczikkék. Szerk. KOLOSVÁRI Sándor, ÓVÁRI Kelemen. Jegyz. NAGY Gyula, MÁRKUS Dezső. Budapest, 1899–1900.
- ENGEL 2002 ENGEL PÁL: *Magyarország a középkor végén. Digitális térkép és adatbázis a középkori Magyar Királyság településeiről*. CD-ROM. Térinformatika: KOLLÁNYI László, SALLAY Ágnes. Budapest, 2002.
- ÚMÉL I–VI *Új Magyar Életrajzi Lexikon*. I–VI. köt. Főszerk. MARKÓ László. Budapest, 2001–2007.

Intézmények

- ELTE BTK Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar (Budapest)
- MTA BTK TTI Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézete (Budapest)
- OSZK Országos Széchényi Könyvtár (Budapest)

LACZLAVIK GYÖRGY

Várday Pál esztergomi érsek egyházfői tevékenységének vázlata*

Az esztergomi érsekség megszerzése

Várday Pál már a mohácsi csatavesztés előtt is a politikai elit fontos tagjának számított Magyarországon. Az 1483 körül egy Somogy megyei középnemesi család sarjaként született Várday 1512–1524 között szinte megszakítás nélkül a magyar gazdaság egyik első számú irányítója volt. Kezdetben alkincstartó, később három alkalommal is betöltötte a kincstartói tisztséget. Kincstári tisztségeivel párhuzamosan a budavári Szent Zsigmond-káptalan prépostja. Bár egyházi javadalmait a korabeli kormányzati rendszer szokásainak megfelelően gyakorlatilag fizetésekként kapta,¹ egyházi karrierje is folyamatosan haladt előre. 1520 őszétől a veszprémi püspökséget is betöltötte. 1524 nyarán helyezte át Várdayt az uralkodó a Szalkai László esztergomi érsekké történt kinevezése folytán megürült egri egyházmegye élére, július 13-án pedig megadta neki egyházmegyéjében a kegyúri jogot is. Az egri püspök hatalmának és befolyásának mértékét mutatja, hogy Burgio pápai nuncius 1525. április 13-i levele szerint Szalkai László esztergomi érsek és főkancellár, valamint Várday Pál egri püspök és Sárkány Ambrus országbíró kormányozzák – mintegy triumvirátusként – az országot.²

A mohácsi csatát szerencsésen elkerülő Várday Pált Szapolyai János király a székesfehérvári koronázás után néhány nappal, 1526. november 15-én nevezte ki esztergomi érsekké.³ Várday november 29-én már új szék-

* Jelen tanulmány 2012-ben megvédett PhD-disszertációm (LACZLAVIK 2012) hasonló című fejezetének átdolgozott változata.

¹ BÓNIS 1971, 239–240.

² Várday Mohács előtti pályafutását 2004-ben megjelent tanulmányomban részletesen is ismertettem. LACZLAVIK 2004.

³ PL AS AR Classis A. nr. 18.

helyén fogadta János királyt, aki 1526/27 telét is Esztergomban töltötte,⁴ és aki itt-tartózkodása alatt – 1527. január 1-jén – az esztergomi székes- és a hozzá tartozó társasegyházakban, valamint az ország más egyházaiban való főkegyúri jogot is Várday Pál esztergomi érseknek adományozta.⁵ Magyarországon általában elegendő egy kinevezés ahhoz, hogy valakiből esztergomi érsek lehessen. Várday a korszak történelmének ismert fordulatjai miatt kivételnek számít. Az 1526. december 17-én szintén királlyá választott I. Ferdinánd ugyanis 1527 nyarán fegyverrel foglalta el magának az országot. Egy nappal koronázása után, november 4-én Várday Pált ő is kinevezte esztergomi érseknek, sőt, nem sokkal később magyar főkancelárjává is tette.⁶ 1528. február 22-én pedig főpapi megerősítését is kérte a pápától, amelyre végül csak 1529. február 4-én került sor.⁷

Várday Pál pappá szentelésének időpontja nem ismert. Feltételezhetően erre viszonylag későn, jóval egri püspöki kinevezése után kerülhetett sor. A korban ez nem szokatlan. Szalkai László prímás is csak esztergomi érsekként szenteltette magát pappá. Várday esetében Szerémi György egyik elejtett félmondatát találtam egyedüli támpontként arra, hogy ez az ő esetében mikor történhetett. Szerémi szerint Pál egri püspök egy pénteki napon tartotta első papi miséjét a pálosok budaszentlőrinci monostorában, amikor Dóczy Jánossal együtt eljöttek Mohácsról a királytól.⁸ Ez valamikor 1526. augusztus 19. után történhetett.

Várday püspökké szentelése az érsekség megszerzése, 1529. február 4. utánra tehető. 1528-ban VII. Kelemen pápa Várdayt még mindig a Szent Zsigmond-társaskáptalan prépostjának titulálta, és amikor 1529. február 4-én megerősítette esztergomi érseki székében, felhatalmazva arra, hogy bármely katolikus püspök által felszenteltethesse magát.⁹ Sőt, ugyanazon nap kelt bullájában a pápa teljes búcsút engedélyezett mindazoknak, akik

⁴ SZERÉMI 1961, 119.

⁵ PL AS AR Classis A. nr. 20.

⁶ Uo. nr. 19., ill. ETE I. 342.

⁷ ETE I. 364–366. (374. sz., Theiner alapján, lásd PL AEV Várda, 82/2.), ill. ETE I. 430–432. (435. sz., lásd PL AEV Várda, 82/1.).

⁸ „Et venimus in Agriam ad Paulum episcopum, qui celebraverat primiciam suam in una feria sexta apud heremitarum Sancti Pauli supra Budam legendo solennizaverat Paulus Vardi, quando venerant ambo cum Joanne Docy a Rege de Mohach.” SZERÉMI 1857, 129.

⁹ KOLLÁNYI 1905, 317–318. (az Archivio Segreto Vaticanóban őrzött másolat alapján adta ki, ennek régi jelzete: Regesta Bullarum Clementis VII. Vol. 1320., fol. 123–137.) A pápai bullák egy része megtalálható a Prímási Levéltárban is, pl. a kinevezés: PL AEV Várda 82/2b. Felszentelésről uo. 82/3–4.

Várday első főpapi miséjén jelen lesznek, az egyház javáért és Magyarország boldogságáért három Miatyánkat és három Üdvözlégy Máriát imádkoznak, ezen felül pedig ájtatosan meggyónnak és megáldoznak.¹⁰

Így érthető, hogy 1521-ben Mária királyné koronázását, bár Várday volt a kinevezett veszprémi püspök, miért nem ő végezte. Más megközelítésbe kerülnek így a székesfehérvári királykoronázások is, hiszen azt csak felszentelt püspök végezhet. Ezért Anna királynét is Podmaniczky István nyitrai püspök koronázta 1527. november 4-én, mert Szalaházy Tamás veszprémi püspök sem lehetett még felszentelve.¹¹

Végül Várdaynak mégiscsak „jutott” egy koronázás. 1539-ben ő koronázhatta meg János király feleségét, Izabella királynét. Az esküvő és Izabella koronázása 1539. március 2-án Székesfehérvárott, a Szűz Mária tiszteletére épített prépostsági templomban zajlott le. Mindkét szertartást Várday Pál esztergomi érsek végezte, aki Ferdinánd király beleegyezésével fogadta el János király felkérését.¹² A váradi békekötés után a meghívás visszautasítása tapintatlanság lett volna. Ferdinándot az esküvőn Niklas Graf zu Salm und Neuburg képviselte. Izabella királyné koronázásáról elbeszélő forrásaink nagyon szűkszavúak. Istvánffy Miklós csak annyit írt, hogy Izabella a kellő módon megkoronáztatott. Verancsicsnál az olvasható, hogy *„Izabellát, kit az magyarok nagy pompasággal vének Székesfehérvárra. Ott megkoronázák az királyné-asszonságra”*.¹³ Szerémi is csak említi a koronázást.¹⁴ *„Másnap, amely Invocavit vasárnapja volt, a király és a királyné bevonult a templomba, elhangzik a mise, a királynét megkoronázzák, mindketten hűséges és szentséges házasságot fogadnak.”* – olvashatjuk Zermegh Jánosnál.¹⁵ Ugyanilyen szűkszavú Bethlen Farkas is. A koronázáson és az esküvőn részt vettek beszámolóí sem bőbeszédűek. Gaspar Vinzerer, a bajor hercegek János esküvőjére küldött követe urának tett jelentésében leírja útját a koronázás színhelyére, Székesfehérvárra, de magáról az eseményről mit sem találunk a jelentésben.¹⁶ Midőn a pápai nuncius március 9-én kihallgatáson járt Ferdinándnál, a király említette neki, hogy negyedikéről kelt levelet

¹⁰ KOLLÁNYI 1905, 318.

¹¹ KOLLÁNYI 1901, 99.

¹² János király meghívásáról Várday február 11-én beszélt Girolamo Aleandro pápai követnek. Nuntiaturberichte I/IV. 290. Brodarics István Thurzó Elekhez 1539. február 19-én Budán kelt levelében írta, hogy *„Saltem missetis ad nos reverendissimum dominum meum Strigoniensem coronandae reginae causa.”* KASZA 2012, 587. (341. sz.)

¹³ VERANCICS II. 44.

¹⁴ SZERÉMI 1857, 345.

¹⁵ ZERMEGH 2007, 163. (XI. §., Kulcsár Péter ford.)

¹⁶ MUFFAT 1857, 514. (222. sz.)

kapott Niklas Graf zu Salmtól, aki őt János király esküvőjén képviselte. Ebben azt írja Salm, hogy a királyné Székesfehérvárott megkoronáztatott, ezen az ünnepségen ő is több főnemessel együtt jelen volt.¹⁷

Veress Endre Jacobus Ferdinandus Bariensis orvos *De foelici connubio Ungariae regis Joannis et d. Isabellae epistola* című, 1539-ben Scharfenbergnél Krakkóban kinyomtatott beszámolója alapján rekonstruálta az eseményeket: az esküvő után következett a koronázás. Az érsek szentelt olajjal felkente az oltár lépcsőjén térdelő királynét, és a szentmise után, a szokott háromszori kérdésre – akarja-e a nemzet, hogy Izabella Magyarország királynéjává koronáztassék – a jelenlévők helyeslő éljenzése közben Werbőczy István kancellár segédkezésével megkoronázta. Erre a püspökök megáldották a királynét, és a Te Deum hangjai mellett kísérték az új házassokat szállásukra.¹⁸

A hitújítás kérdése

A reformáció tanai már Mohács előtt terjedtek az országban. Az 1525. május 10–22. között tartott rákosi országgyűlés megtiltotta a lutheri tanok további terjesztését: „*A lutheránusokat is mind ki kell irtani az országból; és bárhol találhatók, nemcsak egyházi, hanem világi személyek is szabadon fogják el és égessék meg őket*”.¹⁹ Két hónappal rá a hatvani országgyűlés még ezekkel a szavakkal toldotta meg a törvényt: „*és jószágaik a királyi kincstárnak, ahol pedig ilyenek vannak, a földesuraknak adassanak*.”²⁰ Szalkai prímás 1526 tavaszán Csézi András doktor, esztergomi nagyprépost és Kajári Antal mester, esztergomi kanonok útján újabb vizsgálatot indított Sopronban és Pozsonyban, anélkül azonban, hogy akár az egyik, akár a másik helyen érdemleges eredményt tudott volna elérni. Pedig hogy közben milyen nagy hódítást tett az új tanítás, azt szemléletesen mutatja a nagyszombati kerület papságának 1526 nyarán, a török elleni készülődés lázas napjaiban kelt panaszlevele, amelyben eleven színekkel rajzolták meg az újítók erőszakos térfoglalását. Az új tanok főként a németek lakta területen terjedtek gyorsan.

¹⁷ Nuntiaturberichte I/IV. 350.

¹⁸ VERESS 1901, 44. és 48–49. (Veress a krakkói hg. Czartoryski-múzeum könyvtárának példányát használta.) Vö. KULCSÁR 2003.

¹⁹ 1525:IV. tc. 4.§. CJH I. 831.

²⁰ BALANYI 1939, 426.

Szörényi Sándor jezsuita az esztergomi érsekekről írt kéziratában megemlékezik arról, hogy János király és Várday érsek felléptek az Erdélyben jelentkező eretnokség ellen. A szebeni papság 1527 elején a megkoronázott új királyhoz, Szapolyai Jánoshoz és az újonnan kinevezett esztergomi érsekhez fordult a vallásújító mozgalom ügyében. Várday 1527. január 21-én írt a szebeni káptalannak, meghagyván, hogy mindenkit, aki az eretnokség mérgével meg van mételyezve, segítsenek az általa küldendő biztos és a dékán által „kigyógyulásra”. Két nappal később, 1527. január 23-án értesítette a szebeni dékánátus alá tartozó egész papságot, hogy titkárát, Várday Balázst locsmándi főesperest és győri kanonokot biztosként hozzájuk küldi.²¹ János király is sietett, feltehetően Várday érsek felkérésre, 1527. január 25-én Szeben város tanácsának parancsot küldeni.²² Luther követőit, ha világiak, vessék börtönbe, az összes javakat foglalják le a kincstár részére, és minden módon bírják rá őket az eretnokség elhagyására. A Szeben város és Szebenszék területén működő egyháziaknak pedig, akikre nézve Várday érsek külön rendelkezett, megparancsolta, hogy az érsek által küldött biztosnak és a káptalani dékánnak legyenek segítségére mindenben.²³

Várdaynak meggyűlt a baja a Garam-menti bányavárosokkal is. Elsősorban Körmöcbánya okozott sok gondot. 1530-ban keményhangú levélben válaszolt a városnak hozzá intézett feliratára. 1531. március 18-án megismételte korábbi rendeletét és az új tanok terjedésének meggátlását követelte. Néhány nap múlva újabb leiratot intézett a városhoz, amelyben az időközben megházasodott lelkészt az április 23-án tartandó zsinat elé idézte, és részére menedéklevelet állított ki. De mivel ezeknek az intézkedéseknek nem volt foganatjuk, 1533-ban Ferenc sági és András esztergomi prépostot küldte Körmöcbányára, és elrendelte a Luther tanait

²¹ ETE I. 299–300. (291. sz.) Adatok: FABRITIUS 1875, 84–85.

²² ETE I. 300–301. (292. sz.)

²³ „Scripsit praeterea Reverendissimus Dominus Paulus archiepiscopus Strigoninesis ad decanum et communitatem plebanorum aliarumque personarum ecclesiasticarum, etiam regularium, cuiusvis ordinis et districtus civitatis istius nostrae Cibininsis, ut si quipiam ex eis labe heretica praescipta infecti essent, auctoritate sua ordinaria per commissarium suum specialiter ad id transmissum et decanum Cibininsem emendarentur. Volumus itaque et fidelitati vestrae harum serie firmissime committimus et mandamus, quatenus dum et quando per commissarium eundem et decanum requisiti fueritis, omni ope, favore et auxilio eisdem adesse debeatis et teneamini.” János király 1527. január 25-i parancsleveléből. ETE I. 301. (292. sz.) Vö. SCHMITTH 1768, 281–284. Arról, hogy a biztos milyen eredményre jutott, nem rendelkezünk adatokkal. FABRITIUS 1875, 86.

hirdető papok elfogatását is. A biztosoknak azonban nemcsak Körmöc-, hanem Selmecebányán is akadt dolguk. Végül azonban tehetetlennek bizonyultak az új hit követőivel szemben, akiket a körmöci iskolák rektora is támogatott.²⁴

A reformáció Korponán csak 1540 körül került túlsúlyba. 1538. november 24-én Csézi András esztergomi nagyprépost felszólította János korponai plébánost, hogy a szászi és a besztercebányai plébánosokat tartozásuk teljesítésére figyelmeztesse. De már 1541-ben a korponaiak Johann Klein körmöcbányai luteránus helyettes lelkészt hívták meg lelkésznek. 1547-ben Várady Pál esztergomi érsek megtudván, hogy a luteránus lelkészt a plébános jövedelméből fizetik, felszólította Wolfgang Puchheim zólyomi főispánt a sérelmes helyzet orvoslására.²⁵

A katolikus egyházból való kiválást és az új tanok követését eretnekiségnek, egyúttal a jogrend megsértésének (*haereseum crimen*) tekintették. Az eretnekek megbüntetése, mint a király utáni legfőbb bíró, a királyi helytartó feladata volt. Várday Pál esztergomi érseket Ferdinánd király 1542. december 31-én nevezte ki erre a tisztségre. Ezután Várday kettős felhatalmazással vehette fel a küzdelmet a reformációval. Az 1543. évi besztercebányai országgyűlés által a királynak felterjesztett javaslatokra reagálva a király 1544. január 12-én meghagyta, hogy a kapitányok a királyi helytartó – méltó okból és kellő alapossággal előkészített – megkeresésére a hamis tanok hirdetőit, valamint az egyházi szentségeket és tanokat megvetőket büntessék meg. Egy évvel az országgyűlés után valaki feljelentette Drágffy Gáspárt, hogy Dévai Mátyást a pártfogásába vette. A király megparancsolta neki, hogy Dévait ne merje birtokán megtűrni. Mivel parancsa hasztalannak bizonyult, megbízta Báthory András főkapitányt, hogy járjon el az ügyben. Várday helytartónak pedig meghagyta – 1544. február 12-én kelt levelében –, hogy segítsen Báthorynak, hogy az megfelelően, igazságosan és kellő alapossággal tudjon eljárni.²⁶ Az 1548. évi országgyűlés X. cikkelye határozottan a helytartó kezébe helyezte – a király távollétében – az eretnekek és azok pártfogói elleni eljárást: „*Ha az urak nem megfelelően cselekszenek [...] tartoznak a királynak, vagy annak távollétében a helytartónak első megkeresésére személyesen vagy ügyvédje által megjelenni...*”²⁷

1549. június 26-án az esztergomi érsek értesítette a királyt, hogy miután a Forgách testvérek Ferdinánd engedélye folytán visszatértek, a

²⁴ BOROVSKY 1903, 382.

²⁵ BOROVSKY 1906, 81.

²⁶ ETE IV. 340–341. (297. sz.)

²⁷ R. KISS 1908, CXV–CXVI., CIH II. 227.

Nyitra megyei Komjáti nevű mezővárosukból a papokat kiűzték és a Luther- valamint Zwingli-féle tévelygésnek adták magukat, alattvalóikat és jobbágyaikat azok elfogadására kényszerítették. Kérte a királyt, hogy mivel nekik még nem kegyelmezett meg teljesen, intézkedjék úgy, hogy az igaz vallás visszaállíttassék, mert ha a büntetlenség folytán e pestis tovább terjed, lassanként még oktan állatok is fognak imádni az országban.²⁸ Nádasdy Tamás feleségének, Kanizsai Orsolyának megígérte, hogy keresni fog számára hitszónokot, habár – mint mondta – katolikus hitszónokban (*concionator*) szörnyű hiány van. Kanizsai Orsolya cserébe az esztergomi érseknek kisebb ajándékokkal (*cum anserculo, vino et fructibus optimis*) kedveskedett.²⁹

Várday Pál esztergomi érseket azonban nehéz lenne a katolikus hit megalkuvást nem ismerő védelmezőjének tekinteni. 1548-ban Mladeczky Elek nagyszombati polgár beismerte előtte hitehagyását (*apostasiam et blasphemiam*). Mivel a nagyszombati plébános dokumentumokkal igazolta Mladeczky megtisztulását, ezért Várday felmentette őt és visszafogadta a katolikus egyházba.³⁰ Nagyon érdekes Zyzel János volt nagyszombati kapitány esete is, akit a nagyszombati bíró vádolt meg eretnekséggel. Várday közbelépett az érdekében: 1549. május 9-én értesítette a volt kapitányt, hogy familiárisává tette és védelme alá vonta. Mentésítette fizetési kötelezettségei alól is, amiről a harmincadosokat és vámszedőket is értesítette.³¹ Másnap értesítette a nagyszombati bírót és Monoszló Miklós nagyszombati plébánost,³² hogy Zyzel Jánost, feleségét, gyermekeit és egész családját, mivel visszatértek az igaz hitre, feloldozta minden bűnük alól, és visszafogadta az egyházba.³³ A nagyszombati bíró azonban nem hagyta ennyiben, és feljelentette Várdayt az uralkodónál. A kormánytanács³⁴ ezt megelőzendő saját variánsát is megírta Ferdinándnak 1549. május 31-én.³⁵

²⁸ „...ne ex hac impunitate et licentia latius serpat haec pestis et plures inficiat sensimque etiam bruta prope animalia adorentur in hoc regno.” R. Kiss 1908, 124. (107. sz.)

²⁹ 1548. febr. 9., Pozsony, Várday Pál Nádasdy Tamásné Kanizsai Orsolyához, ETE V. 6. (9. sz.)

³⁰ TRN, Pal. 2/No. 63.

³¹ TRN, Pal. 2/No. 67.

³² Monoszló volt az első plébános, akit az esztergomi káptalan adott 1544-ben, lásd KOLLÁNYI 1900, 144–145.

³³ TRN, Pal. 1/No. 68.

³⁴ A Várday Pál helytartó mellé delegált királyi tanácsosokból álló testületet hívom kormánytanácsnak, vö. LACZLAVIK 2012.

³⁵ R. Kiss 1908, 106–107. (90. sz.)

Várday azonban, ha kellett, nemcsak a közembereket, a főurakat is védelmébe vette. Révay Ferenc nádori helytartót is megvádolták azzal, hogy az új tanok felé húz. Várday Révayt és családját az uralkodóval szemben is pártfogásába vette, és tagadta a vádakat. Ferdinánd király maga írta Révaynak, hogy Várday Pál tisztázta őt az alól a vád alól, hogy eltávolodott a szent római egyháztól, és más tanokat vall, ezért visszavonta az ellene kiadott parancsot. Érdekesség, hogy a király azzal indokolta parancsának visszavonását, hogy helytartója szerint azzal megsértette Magyarország törvényeit, ami pedig szándékai ellen való, hiszen ő is arra törekszik, hogy Magyarország törvényei fenntartassanak.³⁶

Várdaynak a papi nőtlenség betartatása is komoly gondot okozott. Már néhány évvel a mohácsi csata után sok olyan pap akadt Magyarországon, aki megmaradt ugyan a régi egyházban, de a törvényes formák megtartásával megházasodott. A főpapok sem jártak elő jó példával. Podmaniczky István nyitrai püspök, aki mindkét magyar királyt megkoronázta, szintén otthagya püspöki székét, és megnősült. Ugyanezt tette Bebek Imre fehérvári prépost is. Horváth János szepesi prépost ugyan csak később házasodott meg, de maga bízta papjait, hogy ne ágyast tartsanak, hanem törvényes feleséget vegyenek.³⁷ Némely püspök legalább a papi nőtlenség törvényes, egyetemes zsinat általi megszüntetését óhajtotta. Például Brodarics István püspök is így nyilatkozott magának Várdaynak, akivel – az esztergomi érsek bevallása szerint – baráti viszonyban állt.³⁸ Várday érsek maga a régi egyházi törvényekhez ragaszkodott. Már 1535-ben vizsgálatot indított a beszercebányai és zólyomi papok ellen, akik ágyast tartottak, vagy ami – mondja – még rosszabb, az egyház színe előtt házasságra léptek. De a szigor nem állta útját az újításnak és főleg Ferdinánd király országrészében mindinkább szaporodott a nős papok száma.³⁹

Egyházkormányzat

Várday Pál érseksége idején az esztergomi egyház súlyos helyzetbe került. A kettős királyválasztás, a megromlott közbiztonság, az állandó török támadások, majd 1541 után az érsekség területének részleges török kézre ke-

³⁶ 1548 táján, kelethely nélkül, Ferdinánd magyar király Révay Ferenc nádori helytartóhoz, ETE V. 117–118. (101. sz.)

³⁷ WEBER 1893, 395.

³⁸ Nuntiaturberichte I/IV. 296.

³⁹ ACSÁDY 1897, 18703. sz. rekord.

rülése szinte megoldhatatlan problémát jelentett az egyház magyarországi fejének, akinek gondjait – amint láttuk – a mind jobban elterjedő reformáció is fokozta. 1531. április 23-án Várday zsinatot tartott Esztergomban. Utána néhány évig nem térhetett vissza, mert a király kitiltotta a városból. 1535. január 1-jén április 23-ra újabb zsinatot hirdetett Esztergomba, amelyre az esztergomi egyházmegye papságát meghívta.⁴⁰ Girolamo Aleandro bíboros, pápai követ előtt úgy nyilatkozott (derül ki a bíboros 1538. november 11-én kelt leveléből), hogy most nem zsinatra volna szükség, hanem egyetemes reformra és hadseregre a török ellen.⁴¹ III. Pál pápa meghívta Várdayt is a trienti zsinatra, de 1541. december 13-án a hozzá intézett válaszlevelében az ország helyzete, vallási viszonyai és a török elleni készülődés miatt kimentette magát a megjelenés alól.⁴² 1542. december 18-án I. Ferdinánd arra kérte a pápát, hogy mentse fel az esztergomi érseket a zsinaton való megjelenés kötelezettsége alól, mert az oly nehéz helyzetben lévő ország számára a prímás távolléte újabb súlyos károkat okozna.⁴³

Az esztergomi érsekséget Várday Pál helynökök segítségével irányította. Szőgyéni Damján minden bizonnal Vácról érkezett Esztergomba, hogy pontosan mikor, azt nem tudni.⁴⁴ 1513–1525 között váci kanonok és vikárius.⁴⁵ 1520–1521-ben Damján khalkédóni címzetes püspök Várday Ferenc erdélyi püspök helynökeként is kimutatható.⁴⁶ A vikárius felügyelte a vizitációkat is. 1533. január 6-án Szőgyéni Damján a barskeresztúri plébánost bízta meg a barskeresztúri esperesség papjainak és egyházainak megvizsgálásával.⁴⁷ Általában az egyházmegye papságával is a helynök levelezett. 1544-ben már Hagymásy Kelemen volt a vikárius. Ekként említi őt Várday Nagyszombatnak szóló két levelében is. Hagymásy mindkét esetben Pesthy Albert barsi főesperes és esztergomi kanonok hagyatéka ügyében járt el.⁴⁸ Várdaynak ugyanakkor több levele is fennmaradt váro-

⁴⁰ ETE III. 1–2. (1. sz.), vö. Szőgyéni Damján esztergomi vikáriusnak a selmecebányai plébánoshoz írt levelével, 1535. márc. 1., Esztergom, ETE III. 17–18. (17. sz.)

⁴¹ ETE III. 295–296. (316. sz., részlet a Nuntiaturberichte közlése alapján.)

⁴² ÓVÁRY 1894, 395. sz.

⁴³ ETE IV. 157–158. (125. sz.)

⁴⁴ Várday 1530-ban írta, hogy Damján püspök esztergomi vikáriust és egy régi szervitorát minden ok nélkül elfogták, ezért szabadítsák ki őket. (ETE II. 107., 97. sz., az irat végén.) Az ő tanúsítványa van Nyáry és Ghyczy esküjén is 1530-ban.

⁴⁵ MNL OL DF 269733. (1513. márc. 11.) és DF 208851 (1525. febr. 24.)

⁴⁶ MNL OL DL 82565., 82569.

⁴⁷ Vö. 41. jegyz.

⁴⁸ 1544. márc. 8., Pozsony, Várday Pál esztergomi érsek Nagyszombat városához, TRN, Pal. 2/nr. 28., ill. 1544. ápr. 16., Pozsony, Várday Pál esztergomi érsek Nagyszombat

sokhoz, amelyekben a plébános kiválasztásába beleszólt, illetve a várost a plébánossal szembeni magatartása miatt intette meg.

Esztergomi érsekként Várday függőpecsétetes oklevelet is kibocsátott. 1534. július 1-jén Pozsonyban Knaph Gergely kaproncai bírónak a kaproncaiak kérésére megerősítette Zrednai Vitéz János érsek 1466. augusztus 25-i oklevelét, amely Szécsi Dénes érsek 1462. szeptember 21-i oklevelét tartalmazta. Az oklevél a kaproncaiaknak a korábbi érsekek által adományozott kiváltságait erősítette meg: évi census két részletben való fizetését és Korponához való fellebbezési jogot.⁴⁹ Az esztergomi érsek írásbeli ügyeit magántitkárai intézhették. Közülük Frederico Malatesta és Pécsi Kis Péter neve a legismertebb.⁵⁰

Várday gyakran fellépett az alsópapság érdekében is. 1537. április 2-án I. Ferdinánd megparancsolta Bakics Pál huszárkapitányának, hogy a fogóságában tartott bakonybéli apátot azonnal engedje szabadon. Ha valamilyen vétkesnek tartja az apátot, sértetlenül küldje Esztergomba, Várday érsekhez.⁵¹

Az uralkodó megadta Várdaynak egyházmegyéjére vonatkozóan a főkegyúri jogot. Máshol nem igazán volt szava, de az esztergomi székeskáptalan javadalmaival kapcsolatban élt vele. 1549-ben például Bergamói Ferencet (Francesco da Bergamo), miután egy évig egyházi szolgálatot teljesített mellette, esztergomi kanonokká tette.⁵² 1540-ben azt kérte a király Várdaytól, hogy titkárának, Andronicus Tranquillusnak⁵³ adja az esztergomi prépostságot vagy más üresedésben lévő stallumot, akkor is, ha az

városához, uo. nr. 30. Lásd még KOLLÁNYI 1900, 138.

⁴⁹ Várday nagyobb pecsétje (sigilli nostri maioris munimine) sajnos nem maradt fenn az oklevélen. MNL OL R 302, 1. sor, 1. tétel. Átírja még Szécsi Dénes érsek 1454. november 20-i és Telegdi Tamás érsek 1367. szeptember 5-i, valamint Telegdi Csanád érsek 1349. május 1-i okleveleit. (MNL OL DL 47049., 45222., 43553.) Csanád esztergomi érsek azt a kiváltságot engedélyezte Kapronca (Bars m.) jobbágynak, hogy évi terheiket két részletben: Szent György (ápr. 24.) és Szent Mihály napján (szept. 29.) fizetendő 40 forinttal válthassák meg, ezen kívül ajándékot tehetségükhöz képest adjanak. Dénes érsek 1454-ben meghagyta a Trencsén megyei Ugrócon lakó Pongrác Jánosnak, szentkeresztii (Bars m.) officialisának és e Szentkeresztben és tartozékaiban levő többi officialisainak, hogy Kapronca birtok lakosságát régi jogaikban, különösen erdői birtokában ne háborgassák. (MNL OL DL 44751.). Lásd még a DL 108218. jelzetű érseki adománylevelet is (átíró oklevél, 1548. máj. 25.).

⁵⁰ Az érseki titkárokra vonatkozóan lásd bővebben: LACZLAVIK 2012, 172–174.

⁵¹ ETE III. 151. (169. sz.)

⁵² 1549. jún. 18., kelet hely nélkül, Bergamói Ferenc esztergomi kanonok Elio Antal pólai püspökhöz, ETE V. 173. (157. sz.), vö. KOLLÁNYI 1900, 149.

⁵³ Vö. BARTA 1988, 61–76.

a király kinevezésétől függ.⁵⁴ Várday a prépostságot végül nem a király jelöltjének, hanem a saját emberének, Sbardellati Ágostonnak juttatta. A királyi titkárnak be kellett érnie a győri káptalanhoz tartozó pápóci prépostsággal. Újlaky Ferenc győri püspöknek ebben az esetben csak a tudomásulvétel jutott.⁵⁵ Ferdinánd máskor is kért szívességet Várdaytól. Kérte például, hogy osztrák kormányshéjának (*in regimine Austriaco*) tanácsosa, Siegfried Kollonich Ferdinánd nevű fiának az első üresedésben lévő kanonokságot adományozza.⁵⁶

1528. szeptember 21-én Budán kelt levelében a Báthory István vezette helytartótanács arról számolt be a királynak, hogy őfelsége távozása óta az lett a szokásuk, hogy ünnepnapokon a Szent Zsigmond-prépostság templomát látogassák és ott hallgassanak misét. Hogy a társaskáptalanban a lelki ügyek rendben történjenek, arról Várday Pál esztergomi érsek gondoskodott, akinek joghatósága alá a prépostság tartozik. Várday Báthoryval egyetértésben két kanonokot, akik elhagyták állomáshelyüket, kanonokságuktól és jövedelmüktől is megfosztott. Helyükre újakat nevezett ki „a működés fenntartása” és Piso Jakab prépost halála miatt, és nem azért, mintha a király főkegyúri jogát magának óhajtaná. Kérték a királyt, hogy a mondott kanonokokat állásukban tartsa meg.⁵⁷ 1535. szeptember 19-én Várday Peregi Albert pécsi prépostnak és királyi titkárnak adományozta a Lanchich Mihály halála folytán megüresedett somogyvári apátságot a néhai Báthory István nádor jelölése alapján, aki a királytól kapott főkegyúri joggal élve tette ezt.⁵⁸ Várday érsek tehát nem lépte túl hatáskörét. Ettől eltérően csak helytartó korában cselekedett. 1548 elején

⁵⁴ 1540. márc. 17., Gent, I. Ferdinánd király Várday Pál esztergomi érsekhez, ETE III. 446. (459. sz.), ill. 1540. júl. 8., Gent, uő ugyanahhoz: ÖStA, HHStA, UA AA Fasc. 42. Konv. C. 27. (Az iratot a MOL Mikrofilmtárában kutattam, a tekercs raktári jelzete: W 339.)

⁵⁵ 1542. dec. 29., Prága, I. Ferdinánd király Újlaky Ferenc győri püspökhöz, ETE IV. 158. (126. sz.)

⁵⁶ ETE III. 483–484. (491. sz.).

⁵⁷ „...ab ipso foelici M(aiesta)tis v(est)rae discessu ea fuit nobis consuetudo, ut diebus presertim festis et celebrioribus ecclesiam S(anctae) Mariae Virginis ante castrum M(aiest)atis V(est)rae Budense fundatam Sancti Sigismundi vulgo vocatam in missis ac vespers frequentaremus, ad eamque divinorum officiorum audendiorum gratia uno voto conveniremus...” ETE I. 403–404. (411. sz.) Az irat eredetije: ÖStA, HHStA, UA AA Fasc. 9. Konv. A. fol. 108.

⁵⁸ ETE III. 52–53. (58. sz.)

Várday Györgyöt, a bedegi konvent vikáriusát nevezte ki a jászói konvent prépostjává a királytól nyert hatalmánál fogva.⁵⁹

Az uralkodó 1543-tól az egyházi javadalmak betöltése előtt kikérte Várday véleményét. Bár lehet, hogy inkább a helytartó, mintsem az esztergomi érsek álláspontja érdekelte. Így Várday javaslatot tett a zágrábi, valamint az egri püspökség betöltésére is. A zágrábira Jozefics Ferencet, az egrire Oláh Miklóst javasolta. Mivel az egri püspökséget még egy darabig nem töltötték be, eredménynek kell tartanunk, hogy Oláh Miklós lett a zágrábi püspök. Várday mások javaslatait is felülbírálhatta. 1543. február 8-án az egyik pécsi kanonokot ajánlotta a pécsi kisprépostságra, aki áldozópap és jó erkölcsű volt, és még Macedóniai Lászlónak is dolgozott a kúrián. Peregi Albert pécsi prépost ajánlottja pedig csak kancelláriai írnok és túl fiatal – nyilatkozta.⁶⁰

Várday Pál 1549. március 27-én Pozsonyban kelt levelében azt írta az uralkodónak, hogy az 1548. évi országgyűlésen hozott vallásügyi törvények (1548:V–XIII. tc.) betölthetnék szerepüket, ha jobban betartanák őket. A törvények következtében hozott intézkedések zömmel eredménytelenek maradtak, habár a király igyekezett az üresedésben lévő főpapi helyeket betölteni. A főpapok közül azonban Újlaky Ferenc győri püspökön kívül senki sem szenteltette fel magát. Ezért kérte a királyt, hogy tegye feltétellé a pappá szentelést. Mivel a püspökök nem viselnek világi hivalt, nem kell, hogy laikusok legyenek.

Az 1548:XII. tc. alapján⁶¹ Várday úgy döntött, hogy alkalmaz egy tanítót. Ezért a karthauziak egyik pusztá monostorának a jövedelmét kérte, amelyet akkor a lőcsei polgárok használtak. A kolostor már régóta elpusztult.⁶² Úgy tűnik, hogy Várday példája ragadós volt, mert a kormánytanács 1549. május 25-én arról értesítette a királyt, hogy Újlaky Ferenc győri püspök itáliai tanítót fogadott az ifjúság oktatására, de mivel ez igen költ-

⁵⁹ „...auctoritate domini regis, qua in hac maiestatis absentia fungimur.” 1548 eleje, kelet hely nélkül, ETE V. 4. (6. sz.), az irat eredetijét lásd MNL OL F 15, 2. köt. 3. A bedegi konvent egy eddig azonosítatlan pálos kolostor lehet, amely a rendtörténeti katalógusokban nem szerepel, vö. GUZSIK 2003, 245.

⁶⁰ ETE IV. 204–205. (168. sz.)

⁶¹ 1548:XII. tc.: „...bona et proventus monasteriorum et claustrorum ac capitulorum desertorum [...] ad alendos doctos parochos et verbi Dei sinceros praedicatores [...] nec non ad instaurationem et rectionem scholarum particularium [...] applicentur et convertantur.” CIH II. 226.

⁶² R. KISS 1908, 67–68. (53. sz.) Talán a későbbi Vöröskolostor (Menedékkő), amelyet 1545-ben hagytak el a szerzetesek. A Vöröskolostor nevet valamikor a 17. században kapta a vörös tetőcserépről, amellyel újrafedték.

séges, kérték, hogy a Podmaniczkyak által elpusztított zirci apátság birtokait az 1548. évi határozatok alapján engedje át Újlakynak erre a célra.⁶³

Várday – bár anyagi helyzete korántsem volt kiegyensúlyozott – egyházát különböző felszerelési tárgyakkal, kincsekkel és ereklyékkel gazdagította.⁶⁴ Várday 1528. augusztus 16-án megalapította az Oltáriszentség kápolnáját, aminek fenntartására, valamint maga, szülei és testvérei lelki üdvéért az esztergomi káptalannak adományozta a Hont megyei Felső- és Alsónyéken lévő részbirtokát, továbbá Egyházasnyéken lévő udvari telkét.⁶⁵ Az esztergomi székeskáptalan 1530. szeptember 18-án kelt okleveléből megtudjuk, hogy az érsek a vásárolt, Fehérszőlő nevű szőlőjét az esztergomi székesegyházban emelt Szent Kereszt-oltárnak és a barsi főesperes háza mellett fekvő, a Collegium Christi birtokában lévő háznak, illetve az azt kezelő Szentfalvai János mester esztergomi kanonoknak és e tekintetben örököseinek adományozta, azzal a feltétellel, hogy János mester, illetve a mondott szőlőben az örökösei minden héten két misét mondassanak. Az egyiket egész éven át minden vasárnap a Szentháromság tiszteletére, a másik misét 26 héten keresztül minden szombaton Mária mennybemenetelére, Szent Adalberttel, az esztergomi egyház védőszentjével együtt, további 13 héten keresztül minden harmadik napon Szent Anna és Szent Adalbert, a maradék 13 héten pedig a Szent Kereszt tiszteletére tartásuk meg.⁶⁶ Az esztergomi érsek saját jövedelmeiből (*de mensa sua archiepiscopali*) prebendárius papokat is tartott a nappali és éjszakai zsolozsma elvégzésére.⁶⁷ Ferdinánd király 1550-ben meghagyta a Magyar Kamarának, hogy a nagyszombati domonkosoknak azt a malmot, amelyet Várday adott nekik élete idejére fenntartásukra, adják vissza.⁶⁸ Ferdinánd király az Esztergom megyei Sarló, Farnad, a két Szőgyén és Kéménd

⁶³ R. Kiss 1908, 102–103. (85. sz.)

⁶⁴ SCHMITTH 1768, 297. „iconem B. V. ab Angelo salutatae argentea tabella ornavit, addidit ciborium eucharisticum et pedum pastorale auro, gemmisque dives”. Hevenesi Gábor kézírata alapján (Schmitth szerint: Tom. E. p. 435.) ezek közé tartoztak: „caput S. Adalberti argenteum cum humeris deauratis, caput S. Blasii argenteum inauratum cum humeris deauratis, caput S. Blasii argenteum inauratum cum humeris, caput S. Vincentii pariter, caput S. Agnetis pariter, brachia duo ex argenteo SS. Stephani regis et Emerici ducis.”

⁶⁵ Okmányok 1871, 104–106. (89. sz.)

⁶⁶ Szövege: SCHMITTH 1768, 290–291., ill. ETE II. 54–55. (57. sz., Schmitth alapján).

⁶⁷ 1549. nov. 6., Prága, I. Ferdinánd király a Magyar Kamarához, ETE V. 234–235. (216. sz.)

⁶⁸ ETE V. 390–391. (368. sz.)

lakosainak elengedte a kilencedet is, mert azt korábban sem fizették, hiszen Várday elengedte nekik.⁶⁹

Érsek és káptalanja

Várday Pál érsek és az esztergomi székeskáptalan viszonya a Mohácsot követő években feszültségekkel, sérelmekkel volt terhes, köszönhetően a két király pártja közötti lavírozásnak. Ennek pontos részleteit nem ismerjük ugyan, de az érsek – legalábbis a kanonokok panaszai szerint – a Mohács utáni rendezetlen viszonyok között mindennapossá váló hatalmaskodás eszközétől sem riadt vissza saját káptalanjával szemben.

Eszéky János esztergomi kanonok 1530. november 25-én az ipolysági konvent előtt a maga és az esztergomi káptalan nevében fassiót tett az érseknek az esztergomi káptalannal szemben évek óta gyakorolt önkényeskedéseiről.⁷⁰ Eszerint a káptalan még 1527-ben kocsikon akarta elmenekíteni a németek elől (*a facie incursus Alemannorum*) Szebelléb mezővárosába szinte valamennyi oklevelét és értéktárgyait, közöttük egy körülbelül 2000 aranyforint értékű, drágakövekkel díszített aranyos függönyt,⁷¹ összesen mintegy 6000 magyar aranyforint értékben. Az érsek jelenlétében és parancsára azonban szolgálai és servitorai Baráti faluban a káptalan két kanonkját, Ibrányi Istvánt⁷² és Keresztúry Mihályt körbevették és fegyveresen megtámadták, majd a kocsikkal és a javakkal együtt az érsek drégelyi várába vitték. Pár nappal később Ibrányi István örkanonok ugyan egy kocsin továbbindulhatott a káptalan okleveleivel együtt Csábrág várának irányába, de az érsek bizonyos familiárisait utána küldte, akik testvére, Várday Tamás vezetésével feltartóztatták és az oklevelekkel együtt visszaszállították a kanonokot Drégelyre. Az érsek az okleveleket végleg megtartotta. Az értéktárgyak közül néhányat, például az említett függönyt és más arany és ezüst kelyheket elidegenített, eladott vagy elzálogosított, amivel a káptalannak több mint 3000 aranyforint kárt okozott.

⁶⁹ ETE V. 351–352. (315–316. sz.)

⁷⁰ ETE II. 79–86. (80. sz., Kaprinai alapján), vö. BALOGH 1955, 86.

⁷¹ „cortinam unam deauratam totaliter ac lapidibus pretiosis et gemmis undique decoratam, item casulas, cappas, dalmaticas, alveas, cortinas, tapetia, bancalia et alia pleraque bona pretiosa ad usum et necessitates et ornamenta capellae Annuntiationis Beatissimae Virginis Mariae et altaris salutiferae Crucis Dominicae”. A Bakócz-kápolna kincsei is ezek között voltak, vö. BALOGH 1955, 86.

⁷² KOLLÁNYI 1900, 126.

Eszéky János vallomásából megtudjuk azt is, hogy 1527. november 25. körül az érsek Hont megyei szalkai és kéméendi officiálisai és jobbágysai fegyveresen lerohanták és feldúlták a káptalan Páld nevű birtokát, a szegény jobbágysokat pedig kiforgatták mindenükből, sőt, még ruháiktól is megfosztották, majd véresre verték őket, nem kímélve az asszonyokat, özvegyeket sem.⁷³ Mindezen felül – ha hihetünk Eszéky toposzokban bővelkedő panaszának – Várday két várnagya, Ghyczy Ferenc és Körmeny András 1529. december 8-án elfogatta és bebörtönözte az egész káptalant. Ibrányi István ör- és Kayári Antal olvasókanonokokat mindaddig fogva akarta tartani, ameddig a káptalan kincseit meg nem kapja.⁷⁴

Nem felejthetjük el, hogy 1529-ben nagyot változott a világ. Szülejmán szultán hadjárata következtében Várday érsek kénytelen volt Ferdinánd király táborát elhagyva ismét János királynak hűséget fogadni. Várday ezután megpróbált semleges politikát folytatni, amivel kivívta mindkét uralkodó ellenszenvét. 1529 végén az esztergomi káptalan is hűséget fogadott János királynak (Várallyai) Szaniszló fejérvári prépost királyi titkáron keresztül. János király az esztergomi káptalannak 1529. december 23-án, Budán keltezett leveléből értesülünk minderről. Az uralkodó azonban egyúttal a Bakócz-kápolna összes arany és ezüst készletét is követelte tőlük, kárpótlásként pedig birtokadományokat ígért.⁷⁵ A káptalan december 31-én át is adta Szaniszló prépostnak a Bakócz-kápolna kincseit.⁷⁶ Az uralkodó az általa ígért birtokok kiváltásáig Werbőczy István kancellár saját birtokait íratta a káptalanra.⁷⁷

Hozzá kell mindehhez tenni, hogy Eszéky János ugyan 1527-ben még Várday titkára volt, de a bevallás felvételekor már János király híve, aki később pécsi püspöknek is kinevezte. Az érsek és káptalanja viszonya talán éppen ezidőtájt, 1529–1530-ban lehetett a mélyponton, majd 1530-as évek közepére konszolidálódott. Az érsek ekkoriban Csézi András nagypréposttal nagyon jó kapcsolatot alakított ki, aki szinte az érsek belső tanácsadóihoz sorolható. Várday kifelé képviselte a káptalan érdekeit. 1530-ban pedig új szabályzatot fogadtatott el velük, amelyben az egyes kanonoki stallumok közötti különbségeket szüntették meg. Az új szabályzatban visszaállították a dékáni tisztséget, ami ahhoz vezetett, hogy a káptalan

⁷³ ETE II. 84. (80. sz.)

⁷⁴ ETE II. 83. (80. sz.)

⁷⁵ ETE I. 504–506. (508. sz.), vö. BALOGH 1955, 81–82.

⁷⁶ BALOGH 1955, 82–84.

⁷⁷ Werbőczy István tanúsítványa: 1530. febr. 1., Buda. BALOGH 1955, 85.

anyagi helyzete a következő években stabilizálódott.⁷⁸ Várday támogatta, hogy az esztergomi káptalan 1534-ben, amikor Erdődy István utódok nélkül meghalt, Bakócz Tamás esztergomi érsek egykori végrendeletének értelmében megszerezze a csábrági várat. Csábrág végül Bakócz örököseinek, Erdődy Simonnak és Péternek a kezén maradt.⁷⁹ Az uralkodó kárpótlásul, bár a kanonokok nem teljesen bizonyították a várhoz való jogukat, 1538. május 12-én a gamszentbenedeki apátságot adományozta nekik.⁸⁰ Az apátság birtoklásáért Várday is „versenyben” volt, de végül átengedte azt a káptalannak.⁸¹

Várdai bíborosi kinevezésének terve

Ferdinánd király 1538 végén lépéseket tett Várday bíborosi kinevezéséért, de a Szentszék a kérést, annak kései beadásával indokolva elutasította.⁸² Ferdinánd kérését minden egyes alkalommal, amikor értesült róla, hogy a Szentszék új bíborosokat szándékozik kinevezni, több mint egy évtizeden keresztül megújította. Folyamatos próbálkozásai során⁸³ több mindennel érvelt Várday mellett. Egyrészt, hogy az ő kérvényét válasszák el testvére, V. Károly császár kérvényeitől, másrészt azzal, hogy azt is figyelembe kellene venni, hogy „a magyar uralkodó a francia mögött a második helyet birtokolja”, és „miközben Franciaországnak számos bíborosa van, Magyarországnak egy szál sincs.”⁸⁴ 1548. augusztus 5-én III. Pál pápához írt levelében az uralkodó a saját személye iránti megbecsülés, valamint Várday érdemei mellett a katolikus vallás oltalmazásának fontosságát helyezte előtérbe.⁸⁵ Ferdinánd 1549. szeptember 8-án tett egy utolsó kísérletet. Aznap a reggeli órákban magához hívatta Prospero Santacroce pápai nunciust, és kérte,

⁷⁸ KOLLÁNYI 1900, XVIII.

⁷⁹ BALOGH 1955, 86–87.

⁸⁰ BALOGH 1955, 88. A király kárpótolni kívánta a káptalant azért, hogy kapitányai az elmúlt években elpusztították a káptalan házait. Az adomány szövegét lásd: Okmányok 1871, 52–53. (51. sz.).

⁸¹ LACZLAVIK 2012, 82–83., vö. KNAUZ 1890, 112–130.

⁸² FRAKNÓI, 14.

⁸³ Ebből négyet (1539. júl. 5., 1540. nov. 6., 1540. aug. 5., 1543. okt. 13.) az Archivio Segreto Vaticano őriz, 1540. november 6-i levele: Archivio di Stato di Napoli, Archivio Farnesiano 712. cs. 40. sz. Mindannyiszor Alessandro Farnese bíborosnak is írt, vö. FRAKNÓI.

⁸⁴ Girolamo Verallo nuncius levele Rómába, 1543. jún., idézi: TUSOR 2005, 50.

⁸⁵ TUSOR, 2005, 51–52.

hogy ajánlja Várdayt a pápa figyelmébe. Ezúttal korábbi indokaihoz újabbat is csatolt: *„Illőnek tartja, hogy Magyarországnak is legyen bíbornoka, főleg annyiszor ismételt kérelmei után, mert nyolc év óta egyebet sem tett, mint ezen kegyelemért folyamodott, és pedig oly férfiú részére, ki ama kitüntetésre nemcsak érseki méltósága, hanem erényei által is méltó, s különben is kora és egészségi állapot után ítélve, alig hihető, hogy soká fog élni”*.⁸⁶ Tusor Péter szerint Várday előléptetését belpolitikai okok akadályozták meg. Sokáig ugyanis három magyar igénylővel kellett számolni: Várday mellett egy időben Frangepán Ferenc kalocsai érsek – akit még János király terjesztett fel a bíborra – neve is komolyan felmerült, hiszen őt Ferdinánd sem szeretne volna teljesen elidegeníteni magától. A harmadik esélyes Statileo János erdélyi püspök volt.⁸⁷

Várday Pálnak végül nem sikerült elnyernie a bíborosi címet és ezzel megkoronázni egyházi pályafutását. Majdnem 23 éven keresztül volt a magyarországi egyház feje, egészen 1549. október 12-én bekövetkezett haláláig. De személye a fenti összefoglalásom súlypontjai ellenére sem egyházi, hanem világi tisztségei miatt igazán emlékezetes. Politikai pályafutása élete végén királyi helytartóként teljesedett ki.⁸⁸

⁸⁶ FRAKNÓI, 14–15., vö. ETE III. 382., 424., 512. sz.

⁸⁷ TUSOR 2005, 52.

⁸⁸ Helytartói működéséről írt tanulmányom a Levéltári Közleményekben fog megjelenni.

BIBLIOGRÁFIA

Levéltári források

MNL OL

DL

DF

F 15

R 302

R 314

ÖStA, HHStA

UA AA

PL

AEV Várda

AS AR

TRN, Pal.

Erdélyi országos kormányhatósági levéltárak,
Kolozsmonostori Konvent országos levéltára,
Protocola, libri regii et stiloniaria

Mohács utáni gyűjtemény, Egyházi iratgyűjtemény

Mohács utáni gyűjtemény, Városi iratgyűjtemény

Ungarische Akten (Hungarica), Allgemeine Akten

Prímási Levéltár (Esztergom)

Archivum Ecclesiasticum Vetus, Várdai Pál

Archivum Saeculare, Acta Radicalia

Štátny archív v Bratislave pobočka Trnava
(Pozsonyi Állami Levéltár, Nagyszombati
Fióklevéltár), Nagyszombat város levéltára,
Palatinalia

Kiadott források

CIH I–II

ETE I–V

Egyháztörténelmi emlékek a magyarországi hitújítás korából. I–V. Szerk. BUNYITAY Vince, KARÁCSONYI János, KOLLÁNYI Ferenc, LUKSICS József. Budapest, 1902–1912.

KASZA 2012

Stephanus BRODERICUS: *Epistulae*. Edidit, introduxit et commentariis instruxit Petrus KASZA. Budapest, 2012 (Bibliotheca scriptorum medii recentisque aevorum, ser. nova XVI.).

- KOLLÁNYI 1905 KOLLÁNYI Ferenc: Regesták a római és páрмаi levéltárakból. 1524–1597. *Történelmi Tár* 1905, 311–376.
- KULCSÁR 2003 *Inventarium de operibus litterariis ad res Hungaricas pertinentibus ab initiis usque ad annum 1700. A magyar történeti irodalom lelőhelyjegyzéke a kezdetektől 1700-ig.* Összeáll. KULCSÁR Péter. Budapest, 2003.
- MUFFAT 1857 *Correspondenzen und Aktenstücke zur Geschichte der politischen Verhältnisse der Herzoge Wilhelm und Ludwig von Bayern.* Hrsg. von Karl August MUFFAT. München, 1857 (Quellen und Erörterungen zur Bayerischen und Deutschen Geschichte 4.).
- Nuntiaturberichte I/IV *Nuntiaturberichte aus Deutschland nebst ergänzenden Aktenstücken. I. Abt. 1533–1559. 3–4. Bd. Legation Aleanders 1538–1539.* Bearb. von Walter FRIEDENSBURG. Gotha, 1892–1893. (Reprint: Frankfurt am Main, 1968.)
- Okmányok 1871 *Az Esztergomi Főkáptalan fekvő, s egyéb birtokaira vonatkozó okmányok tára.* Pest, 1871.
- ÓVÁRY 1894 ÓVÁRY Lipót: *A Magyar Tud. Akadémia Történelmi Bizottságának oklevél-másolatai. II. füzet. A mohácsi vész utáni korszakból származó s a XVI. század végéig terjedő oklevelek kivonatai.* Budapest, 1894.
- SZERÉMI 1857 Szerémi György II. Lajos és János királyok házi káplánja emlékirata Magyarország romlásáról 1484–1543. Kiad. WENZEL Gusztáv. Pest, 1857 (Monumenta Hungariae historica. Magyar történelmi emlékek. II. osztály. Scriptores. Írók. 1.).
- SZERÉMI 1961 Szerémi György: *Magyarország romlásáról.* ERDÉLYI László fordítását átdolg. JUHÁSZ László. Bev. és jegyz. SZÉKELY György. Budapest, 1961 (Monumenta Hungarica V.).
- VERANCSICS II *Verancsics Antal m. kir. helytartó esztergomi érsek összes munkái.* Közli SZALAY László 2. köt. *Történelmi dolgozatok magyar nyelven. Vegyesek.* Pest, 1857 (Monumenta Hungariae historica. Magyar történelmi emlékek. II. osztály. Scriptores. Írók 3.).

ZERMEGH 2007

ZERMEGH János: *Emlékirat a Ferdinánd és János, Magyarország királyai között történt dolgokról*. Ford. KULCSÁR Péter. In: *Krónikáink magyarul*. III/2. köt. Kiad., ford. KULCSÁR Péter. Budapest, 2007 (Történelmi források III/2.), 137–164.

Szakirodalom

ACSÁDY 1897

A magyar nemzet története. Szerk. SZILÁGYI Sándor. V. köt. ACSÁDY Ignác: *Magyarország három részre oszlásának története*. 1526–1608. Budapest, 1897.

BALANYI 1939

BALANYI György: Papok és hívek. In: *Magyar Művelődéstörténet*. 2. köt. *Magyar renaissance*. Szerk. DOMANOVSKY Sándor. [Budapest, 1939], 381–426.

BALOGH 1955

BALOGH Jolán: *Az esztergomi Bakócz kápolna*. [Budapest], 1955.

BARTA 1988

BARTA Gábor: Egy sikertelen humanista a 16. században. (Tranquillo Andreis Magyarországon). In: *Az értelmiség Magyarországon a 16–17. században*. Szerk. ZOMBORI István. Szeged, 1988, 61–76.

BÓNIS 1971

BÓNIS György: *A jogtudó értelmiség a Mohács előtti Magyarországon*. Budapest, 1971.

BOROVSKY 1903

Magyarország vármegyéi és városai. Bars vármegye. Szerk. BOROVSKY Samu. Budapest, [1903].

BOROVSKY 1906

Magyarország vármegyéi és városai. Hont vármegye és Selmeczbánya sz. kir. város. Szerk. BOROVSKY Samu. Budapest, [1906.]

FABRITIUS 1875

FABRITIUS Károly: *Pemfflinger Márk szász gróf élete*. Különös tekintettel a reformatió elterjedésére az erdélyi szászok között. Budapest, 1875 (Értekezések a történelmi tudományok köréből IV/6.).

Fraknói

FRAKNÓI Vilmos: *Három magyar bíbornok-jelölt a XVI. században* (Szalkai László, Várdai Pál, Verancsics Antal esztergomi érsekek). Budapest, é.n.

GUZSIK 2003

GUZSIK Tamás: *A pálos rend építészete a középkori Magyarországon*. Budapest, 2003.

- KNAUZ 1890 KNAUZ Nándor: *A Garam-melletti szent-Benedeki apátság. A templom felszentelésének emlékére*. Budapest, 1890.
- KOLLÁNYI 1900 KOLLÁNYI Ferenc: *Esztergomi kanonokok 1100–1900*. Esztergom, 1900.
- KOLLÁNYI 1901 KOLLÁNYI Ferenc: *A veszprémi püspök királyné-koronázási jogának története*. Veszprém, 1901 (Adalékok a veszprémi püspökség történetéhez I.).
- LACZLAVIK 2004 LACZLAVIK György: Várday Pál esztergomi érsek, királyi helytartó Mohács előtti pályafutása. *Levéltári Közlemények* 75(2004), 2. sz., 3–43.
- LACZLAVIK 2012 LACZLAVIK György: Egy politikus főpap a 16. század első felében. Várday Pál esztergomi érsek, királyi helytartó pályafutása. (Doktori (PhD-)értekezés, ELTE BTK), Budapest, 2012.
- R. KISS 1908 R[UGONFALVI] KISS István: *A magyar helytartótanács I. Ferdinánd korában és az 1549–1551. évi leveles könyve*. Budapest, 1908.
- SCHMITTH 1768 Nicolaus SCHMITTH: *Episcopi Agrienses fide diplomatum concinnati*. Tom. II. Tyrnaviae, 1768.
- TUSOR 2005 TUSOR Péter: *Purpura Pannonica. Az esztergomi „bíborosi szék” kialakulásának előzményei a 17. században*. Budapest–Róma, 2005 (Collectanea Vaticana Hungariae I/3.).
- VERESS 1901 VERESS Endre: *Izabella királyné 1519–1559*. Budapest, 1901 (Magyar Történeti Életrajzok 39.).
- WEBER 1893 WEBER Samu: Nedeczvára. *Történelmi Tár* 1893, 385–408.

An Outline of the Activity of Pál Várday, Archbishop of Esztergom

Pál Várday was born around 1483. Between 1512–1524 he was vice-, then high treasurer. Meanwhile he was a canon of the chapter of Buda, bishop of Veszprém (1520), later bishop of Eger (1524). He avoided the Battle of Mohács, so both elected kings of Hungary, János Szapolyai (15 November 1526) and Habsburg Ferdinand I (4 November 1527) appointed him to be archbishop of Esztergom, the latter also named him high chancellor later. As he was consecrated as bishop only after his appointment as archbishop, he could not perform the crowning ceremonies, but in 1539 he crowned Queen Izabella, wife of János Szapolyai on the occasion of their wedding at Székesfehérvár.

He took action with King János against the spreading teachings of the reformation in Transylvania. As he was the royal governor of King Ferdinand, he had dual authorization against „the heretics” in the Kingdom of Hungary, therefore in the mining towns along the river Garam (Hron), but his efforts were unsuccessful.

He carried out his church government activity in difficult conditions. In 1531 he held a synod in Esztergom, but after the fall of Buda (1541), the majority of the archbishopric gradually came under Ottoman rule. His priests were getting married. He refused to participate in the Council of Trent because of the ecclesiastical state of Hungary and the Ottoman threat. His vicars, Damján Szőgyéni, later Kelemen Hagymásy helped him in the government. The king granted him the right of patronage in the archbishopric, he asserted this right in the case of the chapter of Esztergom.

For the benefit of his church he employed a teacher, donated treasures and relics, offered mass stipends and financed prebendaries from his income. The relations with his chapter were tense due to acts of might (*facta potentiarum*). The archbishop reached the worst point in his career around 1529–1530. Both Hungarian kings disliked him in consequence of his „neutral” policy. He was not appointed as cardinal most likely due to internal politics, though Ferdinand nominated him multiple times between 1538 and 1549. Várday died in 1549, he is more memorable for his secular offices, rather than his ecclesiastical role.